

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/115/115/98

OPINIE O REFORMIE UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Ponad połowa Polaków (54%) nadal nie wie, jakie zmiany wprowadzi reforma systemu emerytalnego. Orientację w tym względzie deklaruje niespełna co trzeci respondent (30%). Co dwudziesty ankietowany (5%) nie słyszał o mających nastąpić zmianach, a co dziesiąty nie wykazuje zainteresowania tą sprawą.
- Postawy wobec reformy są zróżnicowane. Prawie jedna trzecia (31%) respondentów oczekuje jej z nadzieją, taki sam odsetek - z niepewnością, a jedna piąta (20%) - z niepokojem. Największe osobiste nadzieje związane z reformą emerytalną deklarują osoby młode, które z racji wieku (poniżej 30 lat) będą nią objęte obligatoryjnie, oraz badani dobrze wykształceni, wysoko kwalifikowani i znajdujący się w dobrej kondycji materialnej. Zapowiadana reforma systemu emerytalnego najczęściej budzi obawy wśród robotników niewykwalifikowanych (44%).
- Jedna czwarta badanych (24%) sądzi, że w przyszłości poprawi się sytuacja emerytów. Dużo mniej osób (8%) obawia się, że reforma pogorszy los wszystkich emerytów. Znaczna część ankietowanych (29%) przewiduje, że dla części emerytów reforma będzie korzystna, a dla części - niekorzystna. Co trzeci respondent (36%) jest też przekonany, że w przyszłości różnice między najwyższymi i najniższymi emeryturami będą większe niż obecnie.
- Ankietowani mają skryształowaną wizję dobrego, sprawiedliwego systemu. Największą akceptację zyskuje zasada wpłacania składek emerytalnych na specjalne, indywidualne konto (73%). Blisko dwie piąte (39%) uważa, że pieniądze na świadczenia emerytalne powinny pochodzić ze składek zgromadzonych przez ubezpieczonego w okresie jego aktywności zawodowej, a zbliżony odsetek (37%) za najlepszy uznaje model mieszany: kapitałowo-repartycyjny. Ponad połowa badanych (58%) uważa za sprawiedliwe powiązanie wysokości świadczenia z wysokością zgromadzonego kapitału emerytalnego. Połowa respondentów uznaje za sprawiedliwe prawo do indywidualnej decyzji o przejściu na emeryturę po osiągnięciu wieku emerytalnego (51%) oraz wzrostu świadczeń emerytalnych w zależności od liczby dodatkowo przepracowanych lat (53%).

Problematykę związaną z reformą ubezpieczeń CBOS podjął w roku '95, kiedy to po raz pierwszy odbyła się publiczna dyskusja i tzw. konsultacja społeczna dotycząca jednej z pierwszych wersji projektu zmian.

Z badań przeprowadzonych latem '95¹ wynikało, że pełne społeczne poparcie dla reformy wynika z negatywnej oceny obecnego systemu, a nie z aprobaty poszczególnych rozwiązań zawartych w projekcie reformy. Na podstawie wyników badań realizowanych wiosną '96² można już było prognozować, że znacząca część społeczeństwa zaakceptuje system, który zakłada - oprócz podstawowego poziomu ubezpieczeń emerytalnych - poziom ubezpieczeń finansowanych metodą kapitałową.

W czerwcu '98 przeprowadziliśmy kolejny sondaż³ dotyczący rozpoznania świadomości społecznej w zakresie gotowości przyjęcia reformy ubezpieczeń i akceptacji proponowanych w niej rozwiązań⁴.

WIZJE DOBREGO SYSTEMU EMERYTALNEGO

Rozwiązania zawarte w zreformowanym systemie ubezpieczeń społecznych publiczności określają mianem rewolucyjnych. Polegają one nie tylko na zainicjowaniu dwóch nowych

¹ Badanie „Postawy (i ich zmiany) wobec reformy ubezpieczeń społecznych w trakcie konsultacji społecznych” zrealizowane przez CBOS w lipcu i sierpniu '95 na zamówienie programu PHARE SPREAD.

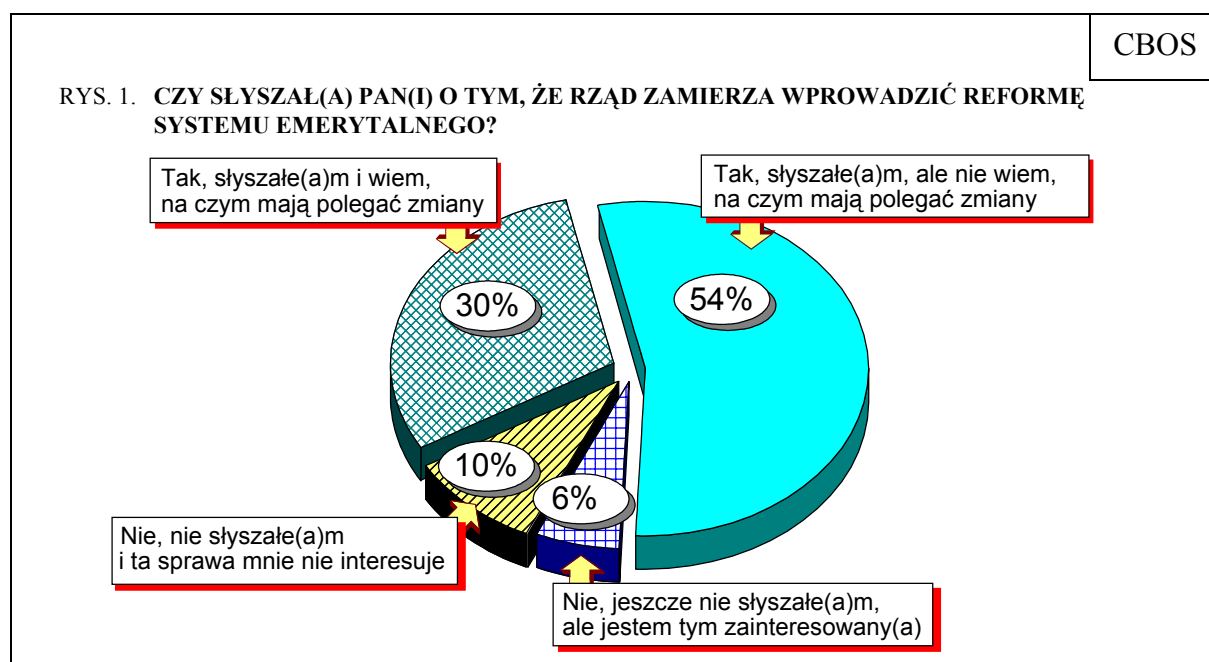
² Badanie CBOS „Postrzeganie systemu ubezpieczeń społecznych oraz preferencje dotyczące uczestnictwa w kapitałowych funduszach emerytalnych” zrealizowane w marcu '96, dofinansowane przez Program Reformy Polityki Społecznej Instytutu Spraw Publicznych.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (97), 17-23 czerwca '98, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1103).

⁴ Zob. dane dotyczące udziału w kapitałowych funduszach emerytalnych w komunikacie CBOS „Gotowość uczestnictwa w drugim i trzecim filarze ubezpieczeń społecznych - oczekiwania pod adresem kapitałowych funduszy emerytalnych” (w przygotowaniu).

sposobów oszczędzania na starość, jakimi będą kapitałowe fundusze emerytalne (drugi filar) i dobrowolne dodatkowe programy emerytalne (trzeci filar), ale także na zmianach dotyczących oszczędzania w ZUS. Te ostatnie zmiany są szczególnie istotne, jako że jeszcze przez wiele lat dla większości z nas ZUS pozostanie podstawową instytucją wypłacającą całość lub część świadczeń.

Reformę ubezpieczeń społecznych można uznać za przesądzoną. Przewidywane niewielkie opóźnienie wprowadzenia jej w życie nie będzie miało znaczenia dla uczestników systemu. Za kilka miesięcy część przyszłych emerytów będzie musiała rozstrzygnąć, czy będzie uczestniczyć w kapitałowych funduszach emerytalnych, czy też zdecyduje się na przyszłą emeryturę na starych zasadach. Tymczasem tylko niespełna co trzeci (30%) respondent deklaruje wiedzę o mających nastąpić zmianach. Ponad połowa ankietowanych nie wie, na czym one mają polegać, a co dziesiąty nawet nie słyszał o projekcie zreformowania systemu emerytalnego. Nie jest to wynik zaskakujący, w marcu '96 bowiem trzy czwarte Polaków przyznało, że nie zna nawet podstawowych zasad obowiązującego systemu emerytalnego. Nie należy więc oczekiwać jakiejś radykalnej zmiany postaw i nagłego wzrostu zainteresowania rozwiązaniami zawartymi w zreformowanym systemie.

Znajomość projektowanych zmian jest związana przede wszystkim z poziomem wykształcenia. Orientację w sprawie proponowanych zmian trzykrotnie częściej deklarują badani z wyższym wykształceniem niż osoby z wykształceniem podstawowym. Im wyższe wykształcenie, tym większy odsetek ankietowanych wie, na czym mają polegać zmiany i tym mniejszy deklaruje niewiedzę o reformie. Spośród wszystkich grup społeczno-zawodowych relatywnie najmniej rolników wie o niej, ale też - przypomnijmy - ta reforma ich nie dotyczy. Największym brakiem zainteresowania wyróżniają się przede wszystkim najmłodsi (20%) i najstarsi (20%) respondenci. W przypadku osób powyżej 65 roku życia brak zainteresowania sprawami reformy wydaje się w pełni uzasadniony, ponieważ - podobnie jak rolników - ta reforma ich nie dotyczy.

Wszystkich ankietowanych - niezależnie od stopnia deklarowanej znajomości projektowanych zmian systemowych - zapytaliśmy, jak wyobrażają sobie dobry system emerytalny, które z konkretnych rozwiązań w zreformowanym ZUS (dotyczących gromadzenia wkładów, ich dystrybucji oraz powiązania składki ze świadczeniem) uznają za najlepsze.

Największą akceptację zyskuje zasada wpłacania składek na specjalne, indywidualne konto ubezpieczeniowe. W stosunku do wyników sprzed dwóch lat wzrosła aprobatą takiego sposobu rejestrowania składek. Rozwiązanie to częściej niż inni popierają osoby dobrze zarabiające, pozytywnie oceniające własną sytuację materialną. Powszechną akceptację zyskuje ono wśród badanych z wyższym wykształceniem, kadry kierowniczej i inteligencji, respondentów pracujących na własny rachunek. Trzeba też podkreślić, że we wszystkich innych grupach społecznych i demograficznych rozwiązanie to ma najwięcej zwolenników.

Zasada „wspólnej kasy” bliska jest przede wszystkim osobom, które z racji wykształcenia i kwalifikacji znajdują się na dole drabiny społecznej i ekonomicznej. Prawdopodobnie wspólne gromadzenie składek zapewnia im większy komfort w myśleniu o zabezpieczeniu własnej starości. Za tym rozwiązaniem najczęściej też opowiadają się osoby najstarsze (31%), które - przypomnijmy - w największym stopniu wykazują brak zainteresowania sprawami zmian systemowych w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Tabela 1

w procentach

Które z przedstawionych niżej rozwiązań są bliższe Pana(i) wyobrażeniom o dobrym, sprawiedliwym systemie emerytalnym?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III '96	VI '98
Składki emerytalne każdego z pracujących powinny być odkładane na specjalnym, osobistym koncie, a właściciel powinien być informowany o stanie konta	62	73
Wszystkie składki powinny trafiać do jednej, wspólnej kasy, z której wypłacałoby się emerytury	26	17
Trudno powiedzieć	12	10

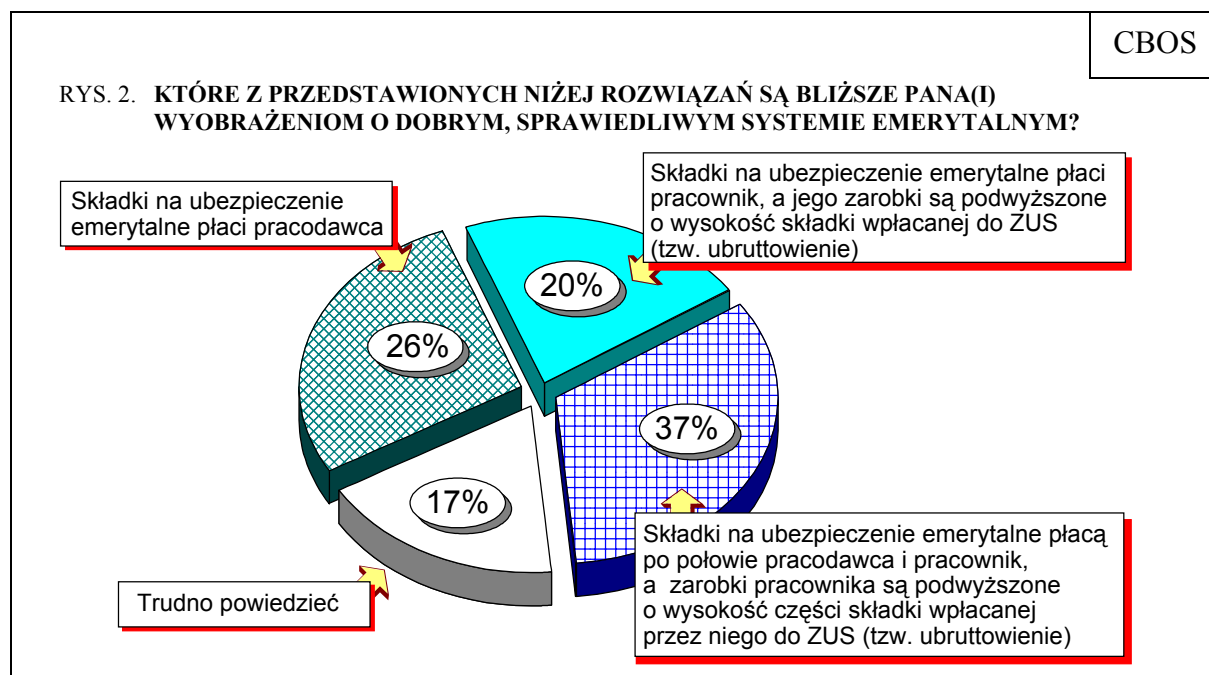
Opinie o dystrybucji składek są podzielone, a rozkład odpowiedzi wyraźnie wskazuje na nadzieje związane z indywidualnymi kontami ubezpieczeniowymi. Ankietowani są zgodni co do tego, że system repartycyjny musi być ograniczony. Podobnie jak poprzednio, nie zyskało akceptacji rozwiązanie oparte na solidaryzmie pokoleniowym (emerytury wypłacane byłyby z pieniędzy pochodzących ze składek obecnie pracujących) - tylko co dziewięty badany (11%) uważa, że system repartycyjny jest najlepszy. Jednocześnie w porównaniu z marcem '96 nieco mniej ankietowanych za najlepszy uznaje model mieszany, w którym część emerytury pochodzi ze składek osób obecnie pracujących, a część ze składek zgromadzonych przez ubezpieczonego. Wzrosło natomiast przekonanie, że emerytury powinny pochodzić z własnych wkładów ubezpieczonego, zgromadzonych w czasie jego aktywności zawodowej. Jedną z możliwych interpretacji skłania do traktowania tych danych jako wzrostu aprobaty obciążenia ubezpieczonych osobistą odpowiedzialnością za zabezpieczenie na starość. Ta opcja szczególnie odpowiada tym, którzy z racji własnej kondycji ekonomicznej i społecznej mogą bezpiecznie myśleć o wysokości zgromadzonych przez siebie wkładów (osiągający wysokie dochody, wysoko kwalifikowana kadra kierownicza i inteligencja, pracujący na własny rachunek) oraz mają duże poczucie pewności zatrudnienia. Jednocześnie należy dodać, że na pytanie, co w czasach PRL działo się ze składkami emerytalnymi płaconymi przez wszystkich pracujących zawodowo, dwie trzecie (66%) badanych odpowiedziało, że były one traktowane jako przychody budżetu i systematycznie wydawane, a co czwarty nie wiedział, w jaki sposób przebiegała ich dystrybucja. Tylko 8% sądzi, że były one gromadzone w ZUS i z tych funduszy obecnie wypłacane są emerytury.

Tabela 2

w procentach

Które z przedstawionych niżej rozwiązań są bliższe Pana(i) wyobrażeniom o dobrym, sprawiedliwym systemie emerytalnym?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III '96	VI '98
Pieniądze na wypłacanie emerytury powinny pochodzić ze składek, które dana osoba sama zgromadziła w czasie, kiedy pracowała	31	39
Pieniądze na wypłacanie emerytury powinny pochodzić ze składek, które płacą obecnie pracujący	10	11
Pieniądze na wypłacanie emerytury powinny pochodzić w części ze składek, które dana osoba sama zgromadziła w czasie, kiedy pracowała, a w części ze składek, które płacą obecnie pracujący	43	37
Trudno powiedzieć	16	13

Opinie na temat rozwiązania dotyczącego opłacania składek są podzielone. Za najlepsze rozwiązanie największa część ankietowanych (37%) uznaje takie, w którym składki będą płać po połowie: pracownik i pracodawca. Jednak inne rozwiązania również mają swoich licznych zwolenników. Znaczny odsetek ankietowanych nie ma zdania w tej sprawie.

Obecnie, podobnie jak dwa lata temu, dominuje akceptacja powiązania wysokości własnego wkładu do systemu z wysokością przyszłego świadczenia. Można jednak stwierdzić niewielki wzrost egalitaryzmu społecznego, wyrażającego się wzrostem odsetka osób

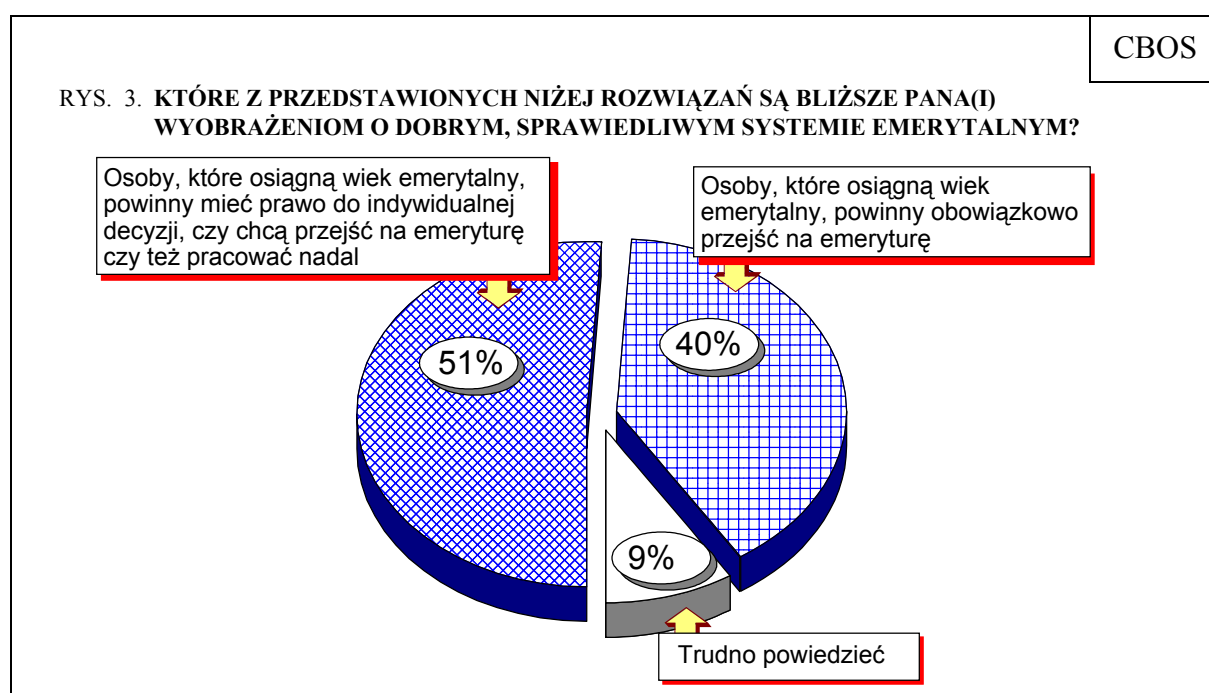
aprobujejących pogląd, że emerytury powinny być mniej więcej równe dla wszystkich. Takie przekonanie najczęstsze jest wśród osób osiągających najniższe dochody, poniżej 200 zł *per capita* (45%). We wszystkich innych grupach społecznych i demograficznych przeważają opinie o konieczności różnicowania wysokości świadczeń emerytalnych w zależności od osobistego wkładu ubezpieczonego do systemu.

Tabela 3

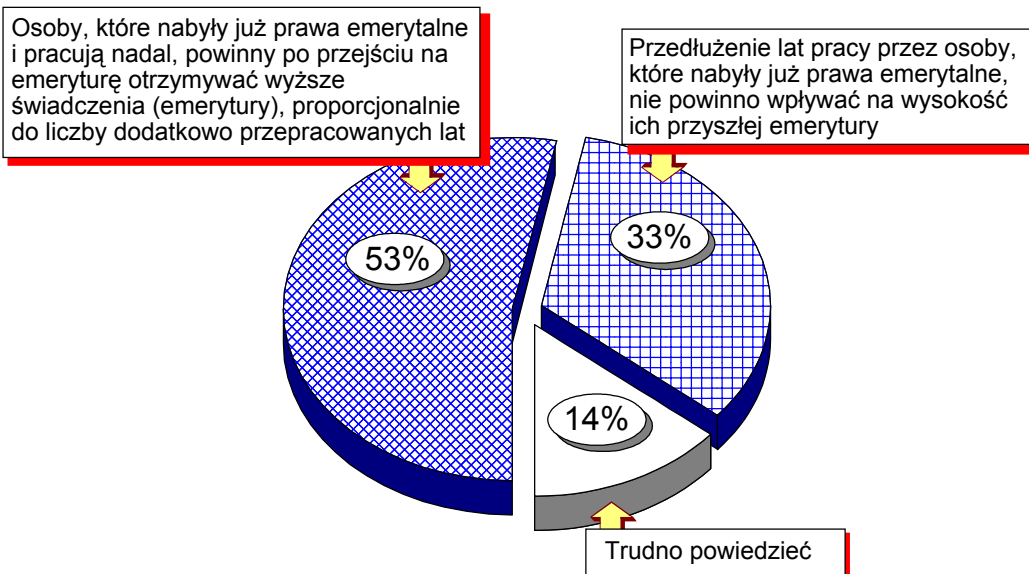
w procentach

Które z przedstawionych niżej rozwiązań są bliższe Pana(i) wyobrażeniom o dobrym, sprawiedliwym systemie emerytalnym?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III '96	VI '98
Osoby zarabiające więcej wpłacają do ZUS więcej pieniędzy niż osoby zarabiające mniej, ale emerytury są mniej więcej równe dla wszystkich	28	31
Osoby zarabiające więcej wpłacają do ZUS więcej pieniędzy niż osoby zarabiające mniej, ale też mają wyższe od nich emerytury	62	58
Trudno powiedzieć	10	11

Reforma zakłada utrzymanie obowiązującego obecnie wieku emerytalnego dla kobiet i mężczyzn. Jednak istotną zmianą jest pozostawienie ubezpieczonym do wyboru, czy chcą zakończyć pracę zawodową czy też skorzystać z prawa do dalszej pracy i dalszego odprowadzania składek emerytalnych do ZUS. W zamian za każdy rok pracy po ukończeniu wieku emerytalnego kapitał emerytalny będzie się zwiększał, co spowoduje wzrost przyszłych świadczeń.

RYS. 4. KTÓRE Z PRZEDSTAWIONYCH NIŻEJ ROZWIĄZAŃ SĄ BLIŻSZE PANA(I) WYOBRAŻENIOM O DOBRYM, SPRAWIEDLIWYM SYSTEMIE EMERYTALNYM?

Połowa ankietowanych jest zdania, że osoby osiągające wiek emerytalny powinny same decydować o tym, czy chcą nadal pracować (51%), a jeśli pracują nadal, to w przyszłości powinny otrzymywać zwiększone świadczenia emerytalne (53%). Takie opinie w obydwu kwestiach ankietowani wyrażają tym częściej, im wyższe jest ich wykształcenie, kwalifikacje, lepsza sytuacja materialna i bieżące dochody.

Obydwie te propozycje mają swoich przeciwników. Kontynuowaniu pracy po osiągnięciu wieku emerytalnego częściej niż inni sprzeciwiają się osoby osiągające niskie dochody i gorzej wykształcone, a wśród grup zawodowych: rolnicy (54%), pracownicy fizyczno-umysłowi i robotnicy wykwalifikowani (po 50%). Ze względu na społeczną charakterystykę tych grup oraz związaną z ich zawodem ciężką pracę i duży wysiłek fizyczny można sądzić, że jest to raczej opowiedzenie się za prawnym uregulowaniem możliwości korzystania z zasłużonego odpoczynku niż protest przeciw możliwości swobodnej decyzji o zakończeniu aktywności zawodowej.

NADZIEJE I OBAWY ZWIĄZANE Z REFORMĄ

Z dotychczasowych doświadczeń sondażowych wynika, że ankietowani są mało zainteresowani zasadami funkcjonowania systemu jako całości. Tak naprawdę interesują ich tylko konkretne rozwiązania, według których oceniają własne miejsce w systemie: wiek emerytalny, wysokość składki, wysokość świadczeń itp. Istotnym elementem kształtującym opinie o systemie jest również ocena pewności i stabilności reguł. Ludzie chcą wiedzieć, czy reguły obowiązujące obecnie będą aktualne w przyszłości. Prognozowanie zmian, jakie w dłuższej perspektywie czasowej przyniesie reforma, może być czynnikiem motywującym do akceptacji nowych reguł oraz uczestnictwa w zreformowanym systemie (udział w drugim i trzecim filarze).

Ogólnie można stwierdzić, że znaczący odsetek wskazań „trudno powiedzieć” świadczy o braku informacji o perspektywicznych skutkach reformy, a co za tym idzie - braku wyrobionego zdania na temat jej znaczenia dla uczestników systemu.

Ze wszystkich kwestii dotyczących szczegółowych rozwiązań najszerzej była dyskutowana publicznie sprawa wieku emerytalnego. Jednocześnie jednak, mimo pozostawienia wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn na obecnie obowiązującym poziomie, poczyniono zastrzeżenia, że w przyszłości ustalenie to może ulec zmianie. Nie dziwią więc ani zmiany opinii w stosunku do poprzedniego pomiaru, ani duży odsetek wskazań „trudno powiedzieć”.

Tabela 4

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, wiek emerytalny będzie:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III '96	VI '98
- niższy niż obecnie	23	28
- taki sam jak obecnie	32	34
- wyższy niż obecnie	23	16
Trudno powiedzieć	22	22

Znaczna liczba respondentów (30%) nie mających zdania w sprawie wysokości składki emerytalnej oraz wysokości emerytury w relacji do zarobków w zasadzie

uniemożliwia analizę społecznych zróżnicowań poglądów. Można tylko ogólnie stwierdzić, że wśród tych, którzy mają wyrobiony pogląd w tej sprawie, dominuje przekonanie, że wprawdzie w przyszłości składka będzie stanowiła wyższy procent zarobków, ale też wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie większa niż obecnie. Na uwagę zasługuje wzrost (z 28% do 37%) społecznych nadziei na korzystne wyliczenie świadczeń w przyszłości, choć odnotowaliśmy także 5-punktowy wzrost niepewności w tym względzie.

Tabela 5 w procentach

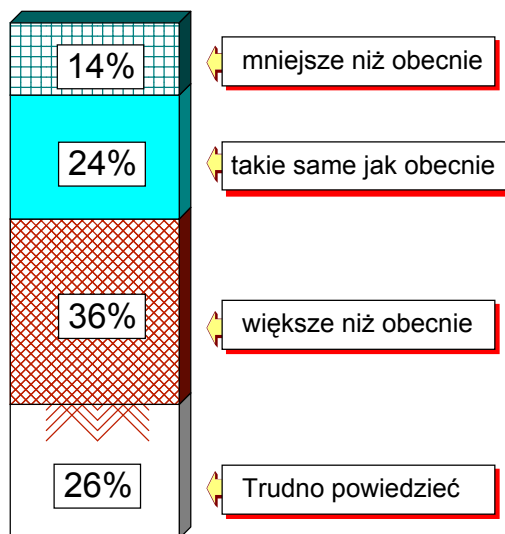
Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, składka emerytalna będzie stanowiła:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III '96	VI '98
- wyższy procent zarobków niż obecnie	37	31
- taki sam procent zarobków jak obecnie	18	21
- niższy procent zarobków niż obecnie	16	18
Trudno powiedzieć	29	30

Tabela 6 w procentach

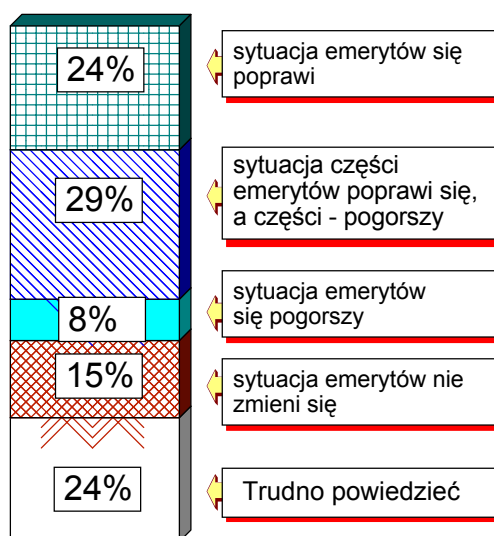
Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III '96	VI '98
- mniejsza niż obecnie	10	8
- podobna jak obecnie	37	26
- większa niż obecnie	28	37
Trudno powiedzieć	25	30

Ponad jedna trzecia (36%) respondentów sądzi, że w przyszłości wzrosną różnice między najwyższymi i najniższymi świadczeniami. Zapewne dlatego największy odsetek ankietowanych wyraża pogląd, że w porównaniu z dniem dzisiejszym sytuacja części emerytów się poprawi, a części - pogorszy. Co czwarty respondent przewiduje poprawę losu wszystkich emerytów. W mniejszości pozostają sceptycy prognozujący niekorzystny dla emerytów rozwój sytuacji.

RYS. 5. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY W PRZYSZŁOŚCI, NP. ZA 10-15 LAT RÓŻNICE MIĘDZY NAJWYŻSZYMI I NAJNIŻSZYMI EMERYTURAMI BĘDĄ:

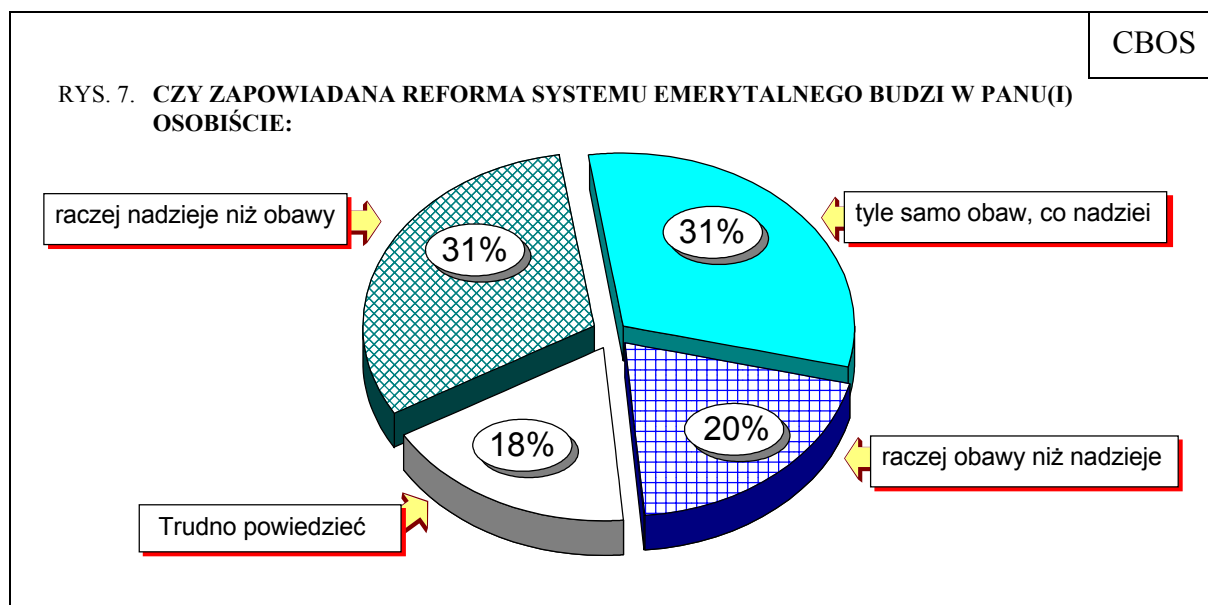
RYS. 6. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY W PRZYSZŁOŚCI, NP. ZA 10-15 LAT, W PORÓWNANIU Z SYTUACJĄ OBECNYCH EMERYTÓW:

Podczas wywiadu sondażowego ankietowani zostali poinformowani o terminie wejścia w życie nowego systemu ubezpieczeń emerytalnych i jego głównych zasadach (funduszach kapitałowych i dodatkowych programach emerytalnych). Jednak odsetek osób deklarujących niewiedzę o reformie i wynikająca stąd znaczna liczba badanych nie mających wyrobionej opinii o konkretnych elementach systemu pozwalają na analizowanie danych dotyczących

jego stabilności i reguł tylko w kategoriach nastrojów społecznych związanych z wprowadzeniem reformy. Brak znajomości zasad funkcjonowania systemu w sposób naturalny u jednych budzi lęk i niepewność, u innych rozbudza nadzieje.

Osobiste postawy wobec reformy są zróżnicowane. Prawie jedna trzecia ankietowanych oczekuje jej z nadzieją, taki sam odsetek - z niepewnością i rozterką. Jedna piąta respondentów obawia się zmian, a niemal tyle samo osób nie ma wyrobionego poglądu w tej sprawie.

Im wyższe wykształcenie i lepsza sytuacja materialna ankietowanych, tym większa ich liczba wiąże z reformą raczej nadzieje niż obawy i tym mniejszy odsetek obawia się skutków wprowadzenia reformy.

Nastroje poprzedzające wprowadzenie reformy związane są przede wszystkim z wiekiem badanych, a ściślej mówiąc z tą fazą życia, która decyduje o charakterze uczestnictwa w zreformowanym systemie. Większe nadzieje, co oczywiste, wiążą z reformą ludzie młodzi. To oni będą w przyszłości uczestnikami w pełni zreformowanego systemu i jego beneficjentami. Osoby, których reforma praktycznie nie obejmie, najczęściej deklarują zarówno obawy, jak i niepewność.

Tabela 7

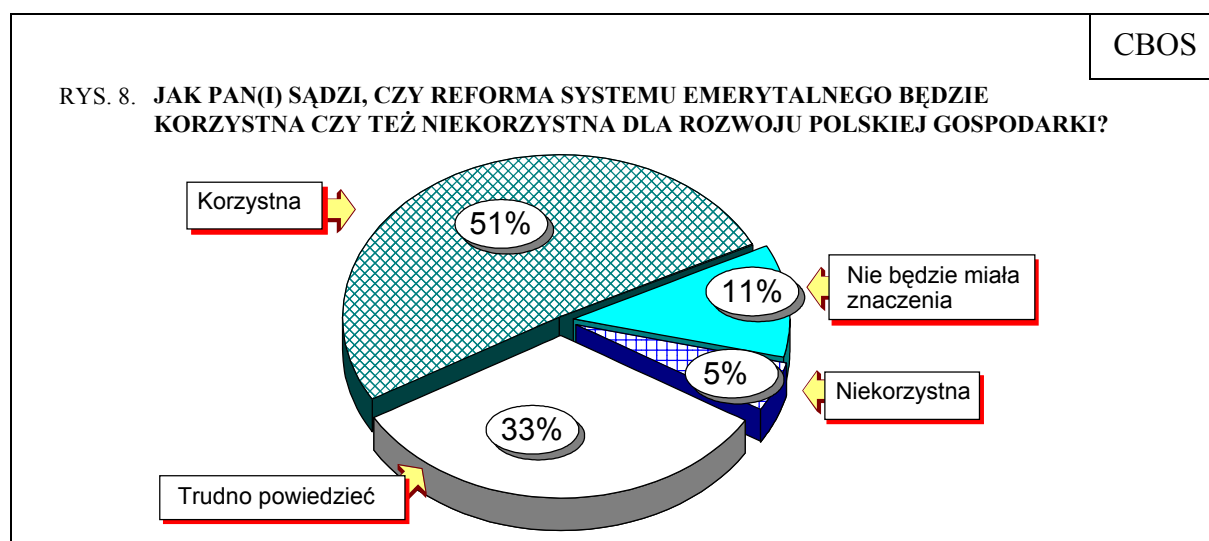
w procentach

Wiek respondentów	Czy zapowiadana reforma systemu emerytalnego budzi w Panu(i) osobiście:			
	raczej nadzieje niż obawy	tyle samo obaw, co nadziei	raczej obawy niż nadzieje	Trudno powiedzieć
18-29 lat	46	33	9	12
30-48 lat	35	37	19	9
49 lat i więcej	16	25	26	32

Ciekawe, że nastroje związane z reformą wykazują związek z orientacją polityczną ankietowanych. Takiego związku nie odnotowano w poglądach dotyczących preferencji w zakresie reguł systemu ani jego stabilności. Można powiedzieć, że w lepszym nastroju oczekują zmian osoby identyfikujące się z prawicą, spośród których dwie piąte (42%) wiąże z reformą osobiste nadzieje, a 14% - obawia się jej, niż utożsamiające się z lewicą (odpowiednio: 26% i 23%). Wśród osób o poglądach lewicowych największa grupa (36%) przyjmuje postawy ambiwalentne (tyle samo obaw, co nadziei).

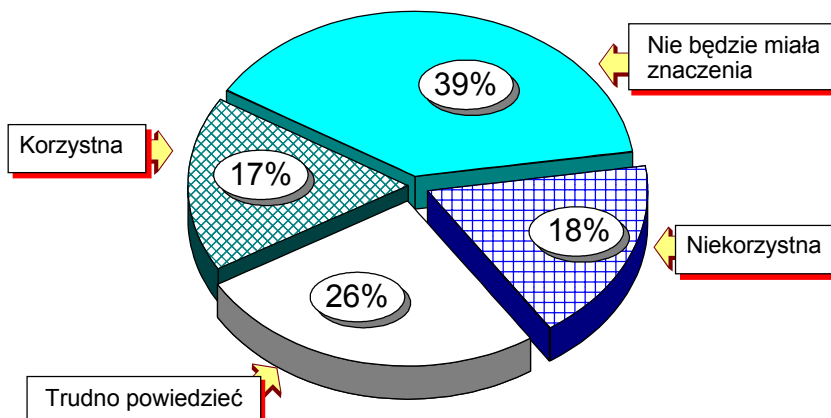
OPINIE O SPOŁECZNYCH SKUTKACH REFORMY

Ogólnie można stwierdzić, że wprowadzenie reformy ubezpieczeń emerytalnych nie budzi społecznych emocji. Wskazują na to zarówno znaczące odsetki osób deklarujących niewiedzę i brak zainteresowania, jak i znaczne liczby (od 25 do 33%) badanych nie mających zdania na temat makrospołecznych i makroekonomicznych skutków reformy.

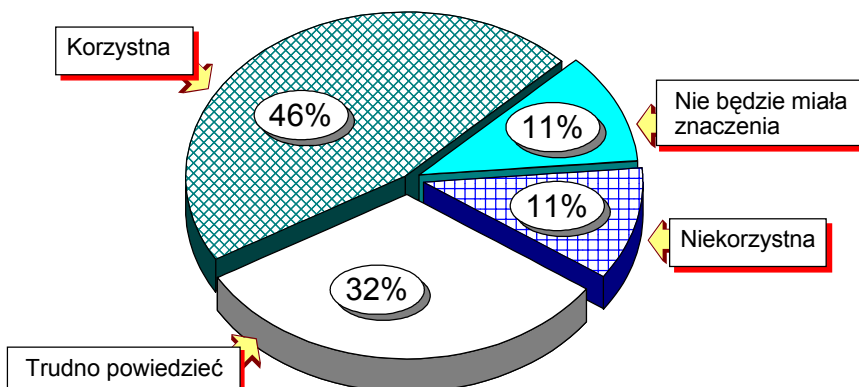
CBOS

RYS. 9. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY REFORMA SYSTEMU EMERYTALNEGO BĘDZIE KORZYSTNA CZY TEŻ NIEKORZYSTNA DLA OBECNYCH EMERYTÓW?

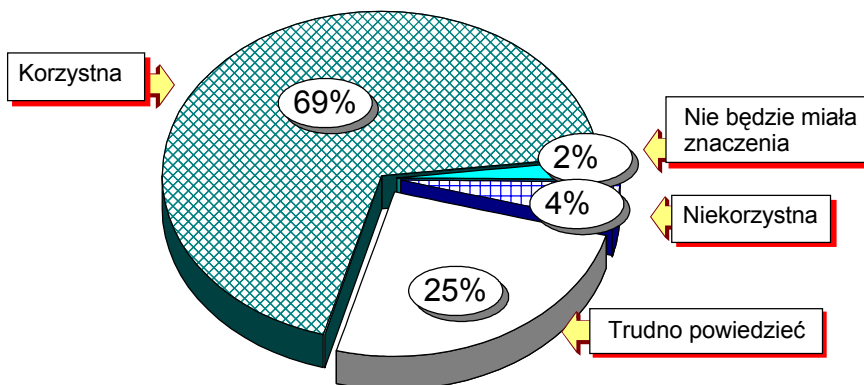
CBOS

RYS. 10. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY REFORMA SYSTEMU EMERYTALNEGO BĘDZIE KORZYSTNA CZY TEŻ NIEKORZYSTNA DLA LUDZI, KTÓRZY PRZEJDĄ NA EMERYTURĘ W CIĄGU NAJBLIŻSZYCH 10-15 LAT?

CBOS

RYS. 11. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY REFORMA SYSTEMU EMERYTALNEGO BĘDZIE KORZYSTNA CZY TEŻ NIEKORZYSTNA DLA LUDZI MŁODYCH, KTÓRZY DOPIERO ROZPOCZYNAJĄ PRACĘ?

Najmniejsze wątpliwości budzi znaczenie reformy dla ludzi będących obecnie na początku drogi zawodowej: 69% respondentów uważa, że zmiany będą dla nich korzystne. Połowa pozytywnie ocenia też skutki reformy dla rozwoju polskiej gospodarki. W przypadku znaczenia dla gospodarki i dla rozpoczynających karierę zawodową dominuje pozytywne postrzeganie skutków reformy. Tylko nieliczni wyrażają obawy, że może ona być niekorzystna, a co dziewiąty ankietowany (11%) nie widzi związku między wprowadzeniem reformy a rozwojem gospodarczym.

Blisko połowa respondentów (46%) jest też przekonana, że na reformie mogą skorzystać ludzie, którzy pierwsze świadczenia emerytalne zaczną otrzymywać za 10-15 lat. Tylko co dziewiąty (11%) ocenia, że dla tej kategorii pracowników reforma nie będzie miała znaczenia. Taki sam odsetek (11%) sądzi, że będzie ona dla nich niekorzystna. Niemal dwie piąte badanych (39%) uważa, że wprowadzenie zmian nie będzie miało znaczenia dla sytuacji obecnych emerytów, 17% jest zdania, że obecni emeryci odniosą korzyści wskutek reformy, a zbliżony odsetek (18%) negatywnie ocenia wpływ zmian systemu na sytuację obecnych emerytów.

Reforma emerytalna, w przeciwieństwie do samorządowej, nie budzi społecznych emocji. Wskazuje na to niski stopień zainteresowania zasadami funkcjonowania zreformowanego systemu oraz często deklarowany brak sprecyzowanego zdania na temat społecznych skutków wprowadzenia jej w życie. Odnotowane zjawisko nakazuje dużą ostrożność w formułowaniu wniosków, utrudnia też analizę społecznych różnicowań opinii.

Mimo to w kwestiach dotyczących konkretnych rozwiązań respondenci mają wyrobione preferencje. Na tej podstawie można wnosić, że rozwiązania dotyczące sposobu gromadzenia składek i powiązania wysokości zgromadzonego kapitału emerytalnego z wysokością przyszłego świadczenia spotkają się z aprobatą większości ubezpieczonych. Proponowane rozwiązania budzą natomiast obawy tych grup społecznych, które z racji wykształcenia i kwalifikacji znajdują się na dole drabiny społecznej i ekonomicznej.

W ogólnym bilansie prognozowanych zysków i strat wynikających z wprowadzenia reformy przeważają korzyści.

Opracowała
Macieja FALKOWSKA

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy slyszal(a) Pan(i) o tym, ze rzad zamierza wprowadzic reforme systemu emerytalnego? 1 - Tak, slyszal(a)m i wiem, na czym maja polegac zmiany; 2 - Tak, slyszal(a)m, ale nie wiem, na czym maja polegac zmiany; 3 - Nie, jeszcze nie slyszal(a)m, ale jestem tym zainteresowany(a); 4 - Nie, nie slyszal(a)m i ta sprawa mnie nie interesuje (%)

	1	2	3	4	Liczba osób
Ogolem	30	54	6	10	1103
Plec					
Meczczyni	36	51	5	8	522
Kobiety	25	57	6	12	581
Wiek					
18-24 lat	15	57	8	20	153
25-34	30	54	8	8	196
35-44	35	58	4	3	232
45-54	39	50	4	7	216
55-64	37	56	2	5	125
65 lat i wiecej	22	51	7	20	180
Miejsce zamieszkania					
Wieś	21	56	7	16	410
Miasto do 20 tys.	30	59	6	5	137
od 21 do 100 tys.	28	55	7	10	202
101-500 tys.	41	48	5	6	210
501 tys.i wiecej mieszk.	45	52	1	2	143
Region					
Pólnocny	26	55	5	14	129
Zachodni	29	58	8	6	104
Srodkowozachodni	32	58	4	6	178
Srodkowy	35	49	4	12	199
Wschodni	26	54	7	13	120
Poludniowo-wschodni	30	57	7	7	176
Poludniowo-zachodni	31	51	5	13	198
Wykształcenie					
Podstawowe	17	56	7	20	341
Zasadnicze zawodowe	23	59	8	10	293
Srednie	42	52	3	3	368
Wyzsze	54	43	0	3	101
Grupa społ.-zaw. pracujacy					
Kadra kier., inteligencja	55	43	0	2	81
Prac.umysl.niz.szczebla	43	50	1	6	107
Pracownicy fiz.- umysl.	31	54	10	4	101
Robotnicy wykwalifikowani	33	55	4	8	118
Robotnicy niewykwalifik.	26	58	9	6	48
Rolnicy	18	68	4	10	52
Pracujacy na rach. wlasny	42	56	2	0	57
Bierni zawodowo					
Renciści	22	61	5	12	125
Emeryci	31	51	4	14	198
Uczniowie i studenci	20	57	5	18	60
Bezrobotni	19	47	15	19	95
Gospodynie domowe i inni	17	59	9	14	61
Pracuje w:					
sferze budzetowej	46	48	3	3	111
sekt. państw., publicznym	44	51	3	2	101
sp. wlasn. pryw. i państwa	33	53	7	7	108
sekt. pryw. poza rolnict.	37	53	3	7	210
prywatnym gosp. rolnym	19	69	5	7	61
Dochody na jedna osobe					
Ponizej 200 zl	19	56	10	15	141
201 - 325	22	60	6	12	159
326 - 449	26	56	9	9	179
450 - 599	36	53	3	8	177
Powyzej 599 zl	49	45	2	4	246
Ocena wlasnych war. mater.					
Zle	23	58	6	13	304
Srednie	30	55	6	9	516
Dobre	38	48	4	9	283
Udzial w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	31	55	2	11	63
Raz w tygodniu	28	55	6	11	598
Kilka razy w miesiacu	29	59	4	8	157
Kilka razy w roku	32	53	8	7	187
W ogole nie uczestniczy	42	45	3	10	98
Poglady polityczne					
Lewica	33	58	4	5	235
Centrum	34	54	6	6	323
Prawica	37	50	5	8	324
Trudno powiedziec	13	57	7	23	221

Tabela 2. Które z przedstawionych niżej rozwiązań są bliższe Pana(i) wyobrażeniom o dobrym, sprawiedliwym systemie emerytalnym? 1 - Składki emerytalne każdego z pracujących powinny być odkładane na specjalnym, osobistym koncie, a właściciel powinien być informowany o stanie konta; 2 - Wszystkie składki powinny trafiać do jednej, wspólnej kasy, z której wypłacałoby się emerytury

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	73	17	10	1103
Płeć				
Mężczyźni	77	15	8	522
Kobiety	70	18	13	581
Wiek				
18-24 lat	76	16	8	153
25-34	81	15	4	196
35-44	85	13	2	232
45-54	76	15	9	216
55-64	68	22	10	125
65 lat i więcej	48	22	31	181
Miejsce zamieszkania				
Wies	61	23	16	410
Miasto do 20 tys.	76	16	8	137
od 21 do 100 tys.	75	16	9	203
101-500 tys.	85	11	4	210
501 tys.i więcej mieszk.	86	6	8	143
Region				
Północny	76	14	10	129
Zachodni	82	13	4	104
Środkowo-zachodni	79	13	8	178
Środkowy	75	13	12	199
Wschodni	68	23	9	120
Południowo-wschodni	65	20	15	176
Południowo-zachodni	69	20	11	198
Wysztalcenie				
Podstawowe	51	26	23	341
Zasadnicze zawodowe	78	16	6	293
Średnie	85	11	4	368
Wyższe	90	8	2	101
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	92	5	3	81
Prac. umysł. niż. szczebla	88	10	2	107
Pracownicy fiz.- umysł.	79	18	2	101
Robotnicy wykwalifikowani	80	12	8	118
Robotnicy niewykwalifik.	66	29	5	48
Rolnicy	63	23	14	52
Pracujący na rach. własny	94	4	2	57
Bierni zawodowo				
Renciści	52	26	22	125
Emeryci	62	20	18	198
Uczniowie i studenci	81	13	6	60
Bezrobotni	71	21	9	95
Gospodynie domowe i inni	68	14	18	61
Pracuje w:				
sferze budżetowej	85	12	3	111
sekt. państw., publicznym	80	14	6	101
sp. własc. pryw. i państwa	86	11	3	108
sekt. pryw. poza rolnict.	84	12	4	210
prywatnym gosp. rolnym	61	27	12	61
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	58	27	15	141
201 - 325	73	17	10	159
326 - 449	73	16	11	179
450 - 599	76	14	10	177
Powyżej 599 zł	84	10	6	246
Ocena własnych war. mater.				
Złe	65	22	14	304
Średnie	74	15	11	516
Dobre	80	14	5	283
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	64	20	16	63
Raz w tygodniu	70	20	10	598
Kilka razy w miesiącu	72	15	12	157
Kilka razy w roku	83	9	8	187
W ogóle nie uczestniczy	78	11	10	98
Poglądy polityczne				
Lewica	81	16	3	236
Centrum	75	18	8	323
Prawica	78	14	8	324
Trudno powiedzieć	56	19	25	221

Tabela 3. Które z przedstawionych niżej rozwiązań są bliższe Pana(i) wyobrażeniom o dobrym, sprawiedliwym systemie emerytalnym? 1 - Pieniądze na wypłacanie emerytury powinny pochodzić ze składek, które dana osoba sama zgromadziła w czasie, kiedy pracowała; 2 - Pieniądze na wypłacanie emerytury powinny pochodzić ze składek, które płać obecnie pracujący; 3 - Pieniądze na wypłacanie emerytury powinny pochodzić w części ze składek, które dana osoba sama zgromadziła w czasie, kiedy pracowała, a w części ze składek, które płać obecnie pracujący

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	11	37	13	1103
Płeć					
Mężczyźni	43	9	39	9	522
Kobiety	36	12	35	17	581
Wiek					
18-24 lat	40	10	40	9	153
25-34	46	11	38	5	196
35-44	48	12	35	5	232
45-54	35	9	44	12	216
55-64	35	8	43	14	125
65 lat i więcej	27	13	24	36	181
Miejsce zamieszkania					
Wies	34	12	35	20	410
Miasto do 20 tys.	45	10	37	8	137
od 21 do 100 tys.	30	13	44	13	203
101-500 tys.	53	13	29	5	210
501 tys. i więcej mieszk.	41	5	46	8	143
Region					
Północny	42	11	32	14	129
Zachodni	35	17	43	5	104
Środkowozachodni	46	6	38	10	178
Środkowy	32	12	43	13	199
Wschodni	41	13	34	12	120
Południowo-wschodni	36	9	39	17	176
Południowo-zachodni	42	11	32	16	198
Wykształcenie					
Podstawowe	26	14	32	28	341
Zasadnicze zawodowe	43	11	38	8	293
Średnie	47	11	38	5	368
Wyższe	44	2	49	5	101
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	53	3	39	6	81
Prac. umysł. niż. szczebla	37	14	44	5	107
Pracownicy fiz. - umysł.	41	15	40	4	101
Robotnicy wykwalifikowani	41	11	40	8	118
Robotnicy niewykwalifik.	36	24	36	4	48
Rolnicy	28	10	47	15	52
Pracujący na rach. własny	61	3	33	4	57
Bierni zawodowo					
Renciści	28	14	32	27	125
Emeryci	33	9	33	24	198
Uczniowie i studenci	46	9	37	7	60
Bezrobotni	42	11	36	11	95
Gospodynie domowe i inni	39	7	33	21	61
Pracuje w:					
sferze budżetowej	37	16	42	5	111
sekt. państw./publicznym	45	12	35	7	101
sp. własc. pryw. i państwa	47	16	33	4	108
sekt. pryw. poza rolnict.	42	6	45	6	210
prywatnym gosp. rolnym	30	8	49	13	61
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	34	18	35	13	141
201 - 325	36	11	39	15	159
326 - 449	36	17	33	14	179
450 - 599	36	7	43	13	177
Powyżej 599 zł	48	5	39	9	246
Ocena własnych war. mater.					
Złe	32	14	38	17	304
Średnie	39	9	38	14	516
Dobre	47	11	34	8	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	25	15	37	24	63
Raz w tygodniu	37	12	37	13	598
Kilka razy w miesiącu	38	9	41	12	157
Kilka razy w roku	46	8	36	10	187
W ogóle nie uczestniczy	47	8	33	12	98
Poglądy polityczne					
Lewica	41	9	41	8	236
Centrum	38	12	41	10	323
Prawica	43	11	37	9	324
Trudno powiedzieć	32	11	28	29	221

Tabela 4. Które z przedstawionych niżej rozwiązań są bliższe Pana(i) wyobrażeniom o dobrym, sprawiedliwym systemie emerytalnym? 1 - Składki na ubezpieczenie emerytalne płać pracodawca; 2 - Składki na ubezpieczenie emerytalne płać pracownik, a jego zarobki są podwyższone o wysokość składki wpłacanej do ZUS (tzw. ubruttwienie); 3 - Składki na ubezpieczenie emerytalne płać po połowie pracodawca i pracownik, a zarobki pracownika są podwyższone o wysokość części składki wpłacanej przez niego do ZUS (tzw. ubruttwienie); (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	20	37	17	1102
Płeć					
Mężczyźni	28	22	38	13	522
Kobiety	24	18	37	21	580
Wiek					
18-24 lat	27	20	37	16	153
25-34	27	23	38	12	196
35-44	25	22	45	8	232
45-54	29	22	35	14	214
55-64	20	21	43	16	125
65 lat i więcej	25	10	27	39	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	24	16	38	23	409
Miasto do 20 tys.	31	23	34	12	137
od 21 do 100 tys.	19	22	45	14	203
101-500 tys.	30	26	33	9	210
501 tys. i więcej mieszk.	29	16	33	21	143
Region					
Północny	36	21	30	13	128
Zachodni	23	17	50	10	104
Środkowo-zachodni	23	23	38	16	178
Środkowy	25	15	33	26	199
Wschodni	20	26	35	18	120
Południowo-wschodni	26	20	39	14	176
Południowo-zachodni	27	19	38	16	198
Wykształcenie					
Podstawowe	26	16	28	30	340
Zasadnicze zawodowe	30	18	40	11	293
Średnie	24	23	42	11	368
Wyższe	19	27	45	9	101
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	27	30	34	10	81
Prac. umysł. niż. szczebla	20	27	46	7	107
Pracownicy fiz.- umysł.	29	18	49	4	101
Robotnicy wykwalifikowani	29	16	43	12	118
Robotnicy niewykwalifik.	40	18	28	13	48
Rolnicy	16	20	39	25	52
Pracujący na rach. własny	28	20	40	11	57
Bierni zawodowo					
Renciści	30	14	32	24	125
Emeryci	23	15	34	27	198
Uczniowie i studenci	18	31	35	15	60
Bezrobotni	26	22	32	20	95
Gospodynie domowe i inni	24	21	31	23	59
Pracuje w:					
sferze budżetowej	25	24	43	9	111
sekt. państw., publicznym	23	20	48	8	101
sp. własc. pryw. i państwa	31	24	33	11	108
sekt. pryw. poza rolnict.	29	20	42	9	210
prywatnym gosp. rolnym	21	18	39	22	61
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	29	18	31	21	141
201 - 325	34	23	28	15	157
326 - 449	25	18	40	17	179
450 - 599	24	20	43	14	177
Powyżej 599 zł	21	22	43	14	246
Ocena własnych war. mater.					
Złe	29	21	33	18	304
Średnie	26	19	37	19	316
Dobre	22	21	44	13	281
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	25	22	31	22	63
Raz w tygodniu	26	20	39	16	598
Kilka razy w miesiącu	23	20	41	17	157
Kilka razy w roku	24	25	35	16	185
W ogóle nie uczestniczy	33	12	33	22	98
Poglądy polityczne					
Lewica	19	24	43	14	236
Centrum	31	17	37	15	323
Prawica	27	23	39	12	244
Trudno powiedzieć	23	16	30	31	220

Tabela 5. Które z przedstawionych niżej rozwiązań są bliższe Pana(i) wyobrażeniom o dobrym, sprawiedliwym systemie emerytalnym?
 1 - Osoby zarabiające więcej wpłacają do ZUS więcej pieniędzy niż osoby zarabiające mniej, ale emerytury są mniej więcej równe dla wszystkich; 2 - Osoby zarabiające więcej wpłacają do ZUS więcej pieniędzy niż osoby zarabiające mniej, ale też mają wyższe od nich emerytury

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	58	11	1103
Płeć				
Meżczyźni	27	63	9	522
Kobiety	34	54	13	581
Wiek				
18-24 lat	26	64	10	153
25-34	33	62	5	196
35-44	35	68	8	232
45-54	39	54	7	216
55-64	32	56	11	125
65 lat i więcej	28	44	28	181
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	50	15	410
Miasto do 20 tys.	34	59	7	137
od 21 do 100 tys.	27	63	11	203
101-500 tys.	39	62	8	210
501 tys. i więcej mieszk.	22	70	8	143
Region				
Północny	31	60	10	129
Zachodni	27	69	4	104
Środkowo-zachodni	30	61	8	178
Środkowy	31	58	11	199
Wschodni	34	53	13	120
Południowo-wschodni	31	56	13	176
Południowo-zachodni	30	55	15	198
Wykształcenie				
Podstawowe	36	41	22	341
Zasadnicze zawodowe	38	53	9	293
Średnie	25	70	5	368
Wyższe	10	89	1	101
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	8	91	1	81
Prac. umysł. niż. szczebla	29	67	4	107
Pracownicy fiz. - umysł.	36	60	4	101
Robotnicy wykwalifikowani	35	57	8	118
Robotnicy niewykwalifik.	35	59	6	48
Rolnicy	42	49	8	52
Pracujący na rach. własny	23	74	3	57
Bierni zawodowo				
Renciści	34	45	21	125
Emeryci	31	49	20	198
Uczniowie i studenci	19	75	6	60
Bezrobotni	35	49	16	95
Gospodynie domowe i inni	37	44	19	61
Pracuje w:				
sferze budżetowej	22	75	3	111
sekt. państw., publicznym	26	67	7	101
sp. wiaśc. pryw. i państwa	38	59	3	108
sekt. pryw. poza rolnict.	28	68	4	210
prywatnym gosp. rolnym	43	47	11	61
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	45	41	14	141
201 - 325	36	54	9	159
326 - 449	32	56	12	179
450 - 599	24	63	12	177
Powyżej 599 zł	22	71	7	246
Ocena własnych war. mater.				
Źle	33	53	14	304
Średnie	30	59	11	516
Dobre	29	63	9	283
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	28	52	21	63
Raz w tygodniu	34	55	11	598
Kilka razy w miesiącu	27	64	10	157
Kilka razy w roku	25	65	10	187
W ogóle nie uczestniczy	28	61	11	98
Poglądy polityczne				
Lewica	26	67	6	236
Centrum	33	66	11	323
Prawica	37	65	8	324
Trudno powiedzieć	37	42	21	221

Tabela 6. Czy zapowiadana reforma systemu emerytalnego budzi w Panu(i) osobiście:
1 - raczej nadzieje niż obawy; 2 - tyle samo obaw, co nadziei; 3 - raczej obawy niż nadzieje

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	31	20	18	1103
Płeć					
Mężczyźni	36	31	17	16	522
Kobiety	26	32	22	21	581
Wiek					
18-24 lat	51	30	5	14	153
25-34	43	35	13	8	196
35-44	34	40	28	6	232
45-54	21	34	28	17	216
55-64	20	28	30	22	125
65 lat i więcej	13	18	21	48	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	25	28	21	26	410
Miasto do 20 tys.	33	42	15	10	137
od 21 do 100 tys.	28	34	22	16	203
101-500 tys.	42	28	18	12	210
501 tys. i więcej mieszk.	32	32	18	17	143
Region					
Północny	31	26	21	21	129
Zachodni	35	32	16	17	104
Środkowo-zachodni	33	38	11	17	178
Środkowy	29	29	25	18	199
Wschodni	13	36	34	16	120
Południowo-wschodni	38	30	12	20	176
Południowo-zachodni	31	30	20	18	198
Wykształcenie					
Podstawowe	19	22	26	33	341
Zasadnicze zawodowe	31	37	17	15	293
Średnie	37	35	17	10	368
Wyższe	43	31	14	11	101
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	45	36	13	5	81
Prac. umysł. niż. szczebla	38	36	21	5	107
Pracownicy fiz.- umysł.	40	41	13	6	101
Robotnicy wykwalifikowani	38	41	12	9	118
Robotnicy niewykwalifik.	26	23	44	8	48
Rolnicy	17	30	23	29	52
Pracujący na rach. własny	44	22	22	12	57
Bierni zawodowo					
Renciści	16	28	24	31	125
Emeryci	14	21	25	39	198
Uczniowie i studenci	5	21	5	19	60
Bezrobotni	35	41	14	10	95
Gospodynie domowe i inni	23	32	20	25	61
Pracuje w:					
sferze budżetowej	29	45	21	5	111
sekt. państw. publicznym	32	34	26	8	101
sp. własc. pryw. i państwa	38	42	14	6	108
sekt. pryw. poza rolnict.	48	28	15	9	210
prywatnym gosp. rolnym	16	28	29	28	61
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	25	36	21	17	141
201 - 325	24	35	23	18	159
326 - 449	29	35	18	18	179
450 - 599	28	36	19	17	177
Powyżej 599 zł	39	29	19	13	246
Ocena własnych war. mater.					
Złe	24	28	28	20	304
Średnie	27	35	20	18	516
Dobre	44	29	10	17	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	20	29	22	29	63
Raz w tygodniu	32	32	19	18	598
Kilka razy w miesiącu	27	37	17	20	157
Kilka razy w roku	32	34	19	15	187
W ogóle nie uczestniczy	35	19	27	20	98
Poglądy polityczne					
Lewica	26	36	23	14	236
Centrum	28	35	22	15	323
Prawica	42	28	14	16	324
Trudno powiedzieć	22	27	20	31	221